

14. Отчет Университета Св. Владимира за 1859 год // ДАК, ф.16, оп. 465, спр. 121, 146 арк.
15. Переписка с ректором университета, попечителем Киевского учебного округа и др. о назначении членов экзаменационной комиссии, о представлении студентами поляками свидетельств, подтверждающих непричастность их к польскому восстанию, о начале занятий и по др. вопросам // ДАК, ф.16, оп. 478, спр. 1, 312 арк.
16. Переписка с правлением университета о покупке съестных припасов для казеннокоштных студентов; ведомости о ценах на продукты питания в г. Киеве в 1836 году // ДАК, ф. 16, оп. 465, спр. 2825, 140 арк.
17. Предложение по поводу Высочайшего повеления о перемещении на вольные квартиры казеннокоштных студентов и пансионеров в Университетах: Московском, Харьковском, Казанском и Св. Владимира и об упразднении должностей Экономов // Сборник постановлений по Министерству народного просвещения. - СПб: тип. имп. Академии наук, 1867. Т.3. С. 308-311
18. Приложение к отчету университета за 1842 год // ДАК, ф. 16, оп. 465, спр. 57, 168 арк.
19. Список служащих и преподавателей университета за 1853 год // ДАК, ф. 16, оп. 465, спр. 99, 32 арк.
20. Предложение по поводу Высочайшего повеления о перемещении на вольные квартиры казеннокоштных студентов и пансионеров в Университетах: Московском, Харьковском, Казанском и Св. Владимира и об упразднении должностей Экономов // Сборник распоряжений по Министерству народного просвещения. Том третий. СПб: в типографии императорской академии наук, 1867. - С. 308-311/
21. Краткие отчеты по Университету Св. Владимира в 1858-59 и 1859-60 учебных годах. - Киев: в университетской типографии, 1861. - 19 с.
22. Владимирский-Буданов М. Ф. История Императорского университета Св.Владимира / М.Ф. Владимирский-Буданов; По поручению Совета университета Св. Владимира. Т. 1. Университет Св.Владимира в царствование Императора Николая Павловича. - Киев: Тип. Имп. ун-та Св. Владимира, 1884. - 674 с.
23. Захарова О. Ю. Бальная эпоха первой половины XIX века. Героям 1812 года посвящается / Оксана Захарова. М.: ЗАО Издательство Центрполиграф, 2012. 271 с.
24. Lasocki W. Wspomnienia z mojego zycia. T 1 / W. Lasocki - Kraków, 1933. - 497 s.

УДК 821.161.2:22

Л.Парфенюк

ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК ДОСЛІДНИК ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ

У статті висвітлено один із епізодів біографії Т.Г.Шевченка – його працю у складі Київської археографічної комісії, завдяки роботі в якій у Переяславі він ознайомився з унікальною рукописною пам'яткою середини XVI ст. – Пересопницьким Євангелієм.

Ключові слова: Шевченко, Пересопницьке Євангеліє, Київська археографічна комісія, Переяслав, О. Бодяньський, гетьман Іван Мазепа.

The article highlights one of the episodes of Shevchenko's biography - his work in the Kievan Archaeological Commission, through the work of Pereyaslav in which he became acquainted with the unique attraction of handwritten middle of the sixteenth century - Peresopnytsia Gospel.

Keywords: Shevchenko, Peresopnytsia Gospel, Kiev Archaeological Commission, Pereyaslav, A. Bodyanskiy, Hetman Ivan Mazepa.

Свідомі українці справедливо поцінують Тараса Шевченка як великого патріота, геніального поета, одного з найбільших будителів народу. І справді, майже кожна сторінка "Кобзаря" - це палкий заклик любити свій народ і край, це пророцький осуд усякої неправди і неволі. Рішучий осуд насильства, релігійного лицемірства і соціальної несправедливості ставлять Тараса Шевченка на один рівень зі старозавітними пророками.

Питання Шевченкового ставлення до Біблії висвітлювали українські критики і шевченкознавці не раз. Серед дослідників літератури, які простежили цю тему – І. Франко, М. Грушевський, Д. Чижевський, Л. Білецький та ін. [3, с. 23]. Аналізуючи й переосмислюючи життя Шевченка, його мемуарну літературу, поетичні твори, малярство, вони намагалися висвітлити відносини українського поета до Святого Письма, пояснити його релігійне мислення й світогляд. Цій темі свого часу присвятив фундаментальне дослідження митрополит Іларіон (Іван Огієнко) - один із найглибших знавців життя та творчості Шевченка. В одному із досліджень Шевченкової творчості митрополит Іларіон писав:

“Так, Шевченко був проповідником і вмів ним бути. Він постійно навчав так, ніби говорив в церкві. Більшість Шевченкової науки можна повторювати в церкві на проповідях, так ніби читати з якогось церковного твору. І треба тільки жаліти, що українське духовенство так рідко цитує “Кобзаря” – для проповідей з нього можна брати обома руками! До цього ще додаю, що Шевченко, як проповідник і оборонець правди Божої, був усе життя послідовний і незмінний. І за свою оборону правди божої і життя своє віддав!”

Вихований змалку як християнин – у родині, де грамотний батько щонеділі читав Четьї - Мінеї – церковно-релігійні збірники розповідей про життя християнських святих та повчання, які були укладені таким чином, щоб кожен частину можна було читати певного дня року, а в дяківській школі, де як основні тексти вивчалися Часословець і Псалтир, якого малий Шевченко знав напам'ять, бо ж у молодих літах часто читав його по покійниках - Тарас Шевченко був, безперечно, глибоко релігійною людиною [4, с. 18]. Знав він ґрунтовно і “Требник” Петра Могили [13, с. 56].

Згодом, коли за плечима Шевченка був певний життєвий досвід, відбулося глибше усвідомлення християнських ідей. Навчаючись в Академії мистецтв у Петербурзі, художник поглиблював Біблію, яка, судячи з листів, “Щоденника” та інших матеріалів, стала для Шевченка настільною книгою. Це обумовлювалося не лише відповідним православним-релігійним вихованням у дитинстві, а й також навчанням в Академії мистецтв, де слухачів орієнтували на використання сюжетів з біблійної історії.

Цікавим є факт знайомства Т. Г. Шевченка з унікальним рукописом XVI ст. - Пересопницьким Євангелієм, феномен якого полягає в тому, що воно є високохудожнім синтезом літературного та малярського мистецтва. ґрунтовно опрацювавши текст Пересопницького Євангелія, Іван Франко назвав його одним із перших взірцевих прикладів літературного перекладу зі старослов'янської тогочасною українською побутовою мовою: «Важне з мовного погляду особливо так зване Пересопницьке Євангеліє, перекладене Михайлом Василевичем, сином протопопа Сянського (1556 - 1561) на широкую народну руську мову, або, як каже перекладач, «из языка българскаго на мову рускую для лучшего выразумления люду христіанского послитолю» [10, с. 222-223].

Зацікавленість Шевченка вітчизняними старожитностями мала значною мірою професійний характер: протягом двох років він був штатним працівником Київської тимчасової комісії для розгляду давніх актів (скорочено Київська археографічна комісія), яка згодом перетворилася на постійну і опинилася в руках людей, відданих науці – М. Костомаров, М. Максимович, П. Куліш, М. Іванишев, І. Каманін, О. Левицький та інші.

Отримавши відпустку з кріпацької неволі з травня 1838 р. по березень 1845 р. Тарас Шевченко навчався в Петербурзькій академії мистецтв на правах «стороннього» учня. На відміну від учнів - академістів, яких утримувала Академія, «сторонні» мали самі заробляти собі на хліб. Він наполегливо і натхненно вчився й згодом його роботи дістали високу оцінку та почали демонструватися на академічних виставках. За окремі свої роботи Шевченко тричі був нагороджений срібними медалями.

Після закінчення навчання Рада Академії мистецтв 22 березня 1845 р. надала

Т. Шевченку звання «некласного художника», що пізніше дало йому підстави оформити свої стосунки з Київською археографічною комісією під керівництвом Миколи Еверестовича Писарева при канцелярії Київського генерал-губернатора Дмитра Гавриловича Бібікова. З 1845 року до обов'язків її членів увійшло й виявлення та дослідження археологічних пам'яток, відбувалося виявлення і збір документів у давніх монастирях, храмах, замках, приватних колекціях та ін. Зібрані комісією безцінні духовні скарби лягли в основу створеного у 1852 році Київського центрального архіву давніх актів. Зусиллями Київської археографічної комісії було опубліковано цілу низку важливих документів з історії України XIV - XVIII ст.

Для потреб комісії виділялися кошти, а головним її завданням було віднайдення та вивчення пам'яток «русської старовини» у Київській, Подільській та Волинській губерніях. Таке завдання, шоправда, мало чітко виражений ідеологічний характер і цілком узгоджувалося з тодішньою імперською політикою російського уряду. Адже в той час у губерніях, котрі входили до складу Київського генерал-губернаторства, панівною верствою залишалася польська католицька шляхта. Вона розглядала Правобережну

Україну як територію свого домінуючого впливу. Російські ж ідеологічні структури, в тому числі й Київська археографічна комісія, мали на меті довести претензії Росії на цю територію, утвердити думку, що тут споконвіку домінувала «русська», власне російська, народність і супутні їй православія. Тим самим заперечувалося право польської шляхти на цю територію.

Однак, незважаючи на російську імперську спрямованість, діяльність Київської археографічної комісії в багатьох моментах виявилася позитивною для українців. Матеріали, що збиралися членами комісії, мали часто не стільки проросійський, скільки проукраїнський характер. Відповідно, новочасний український національний рух, який переживав період свого становлення, отримав у її особі непоганого союзника. Це був один з небагатьох випадків, коли російські структури працювали (принаймні частково) на українську ідею [6, с. 91].

У 1845 – 1847 рр. співробітником Київської археографічної комісії був Тарас Шевченко, якого відряджали до різних губерній, де він не тільки робив замальовки історичних місць, а й збирав та записував історичні пісні, легенди, перекази та оповідання, мав доступ до документів з історії України XIV – XVIII століть, описував унікальні пам'ятки матеріальної культури, частина яких втрачена назавжди [2, с. 100]. Повертаючись із заслання в 1857 році, Тарас Шевченко записав у щоденнику 13 серпня: «Я люблю археологію. Я уважаю людей, посвятивших себя этой таинственной материи истории». Ці слова сказані не випадково. Крізь усе життя Тарас Шевченко проніс глибоку любов і пошану до старовини. Це не було зацікавлення меломана, що знічев'я шукає розваги у стародавніх раритетах. Зайняття археологією було для поета насущною ідеологічною потребою. В залишках минувшини шукав він не тільки теми натхнення, а й відповідь на пекучі проблеми дійсності. Історія України була для нього історією героїчної боротьби народу проти соціального і національного гноблення, за свої людські права та свободу.

Варто зауважити, що для комісії Шевченко був дуже цінною людиною: він міг не тільки нотувати пам'ятки або описувати їх, а й змальовувати їх. Потрібно врахувати, що малювання на той час було єдиним способом наочної фіксації – адже фотографія з'явилася значно пізніше [1, с. 237]. Як геніальний митець, він умів передати свої відчуття і словом, і фарбами. Цей період відзначається розквітом творчих сил митця, створенням шедеврів поетичних і малярських. То була найщасливіша пора в житті Шевченка, про яку він часто згадував на засланні. Ніби сама доля дала можливість Тарасу Григоровичу побувати в різних кутках України, надивитися на рідний край, відчутти красу, велич і щедрість українського народу [2, с. 82].

Уперше до Переяслава Шевченко прибув у середині серпня 1845 р. та зузупинився у свого давнього друга Андрія Осиповича Козачковського – корінного переяславця, сина ректора місцевої семінарії, який спочатку навчався в цій семінарії, а потім закінчив у Петербурзі медико-хірургічну академію. Козачковський був людиною високих моральних принципів, українським патріотом і дуже цікавився народною поезією. Він познайомився із Тарасом Шевченком ще на початку 1842 року в Петербурзі, повернувшись із подорожі навколо світу. Покинувши тоді посаду лікаря російського флоту, він від 1844 року був міським лікарем у Переяславі. Обидва приятелі чекали приїзду професора О. Бодяньського, з яким Шевченко ще весною умовився з'їхатися у Козачковського [5, с. 134]. Можливо, як близький приятель Шевченка, Осип Бодяньський і скерував до Переяслава новопризначеного художника Київської археографічної комісії, бо знав, що Шевченко зацікавиться унікальним рукописним Євангелієм із Пересопниці, що на той час зберігалось в Переяславській духовній семінарії, яку свого часу закінчив О. Бодяньський. Як відомо, саме завдяки зусиллям О. Бодяньського, видатного українського та російського філолога-славіста і педагога, який послідовно обстоював самостійність української мови та літератури, ця пам'ятка була опублікована у науковому журналі. Професор О. Бодяньський в «Журнале Министерства народного просвещения» за 1838 р. помістив повідомлення про Пересопницьке Євангеліє у формі доповідної на ім'я міністра освіти, яке стало першим описом пам'ятки і першим друкованим словом про цю пам'ятку в науковій літературі.

У Козачковського Шевченко пробув до двох тижнів. За цей час поет познайомився з містом, його околицями, змалював Покровську, Михайлівську церкви, Вознесенський собор та інші пам'ятки.

«Сам же город Переяслав, как и вообще города, издали кажется в тумане, но над городом из тумана выходила белая восьмиугольная башня, увенчанная готическим зеленым куполом с золотом главою. Это соборный храм прекрасной, грациозной, полурукоко, полувизантійской архитектуры, воздвигнутый знаменитым анафемой Иваном Мазепой в 1690 году» [12, с. 17].

Виконуючи завдання Київської археографічної комісії, Шевченко зацікавився старими книгами, що знаходилися в бібліотеці Переяславської семінарії. Серед них було й Пересопницьке Євангеліє. Судячи з усього, пам'ятка справила на поета сильне враження і тому він залишив про неї запис у своїх археографічних нотатках. Ось зміст цього запису:

«В скромной семинарской библиотеке хранятся два Евангелия, писаны на пергамене изящными славянскими буквами, чернилом и киноварью — с прекрасными разноцветными рисунками по золоту. Первое писано в 7053 году... Второе Евангелие, также на пергамене, изящнее и роскошнее первого, писано малороссийским наречием [1556] года, с надписью на краях первых листов...»

Далі наводився дарчий запис гетьмана Івана Мазепи, який передав книгу Переяславській спархії:

«Сие Евангелие прислано и дано отъ Ясновельможного Его милости пана, пана Иоана Мазепы, войскъ его царского пресвѣтлаго величества заporокихъ, обоихъ сторонъ Днѣпра Гетмана, и славного чина Святого Апостола Андрея кавалера до престола Переславского епископского, который отъ его жъ милости созданъ отъновленъ, и драгоценными утварями украшенъ при преосвященномъ епископи Захаріи Корниловичи року [1701] апреля [17] оень».

«Ето Евангелие, - дали вказував Т. Шевченко, - подробно описано г. Бодяньским в «Журнале Министерства народного просвещения» №5, 1836 года, м. май» [13, с. 215].

Із наведеного запису видно, що Шевченко знав про існування цієї пам'ятки з опису Бодяньського, з яким він особисто знався. Очевидно, саме О. Бодяньський звернув увагу Шевченка на Пересопницьке Євангеліє. Адже недаремно в своїх археографічних нотатках письменник посилається на статтю цього вченого в «Журнале министерства народного просвещения». Бодяньський знав, що ця пам'ятка знаходиться в Переяславській семінарії і що вона може викликати зацікавленість Кобзаря.

Звісно, жанр археографічних нотаток не передбачав глибокий і всебічний опис пам'ятки. Та й сам Тарас Шевченко не був спеціалістом у сфері археографії. Однак цікаво знати, на які моменти він звернув увагу.

Письменник передусім вказав на естетичну цінність Пересопницького Євангелія, на те, що воно зроблено мистецьки, естетично витончено і є «розкішним». Дійсно, естетична вартість пам'ятки надзвичайно висока.

Друге, на що звернув увагу Шевченко, це те, що пам'ятка написана «мало-російським нареччям», тобто українською мовою. Як відомо, Пересопницьке Євангеліє було одним із перших пам'яток офіційної книжності, написаних цією мовою. Певно, Шевченко не випадково зауважив, що Євангеліє писане «малоросійським нареччям». Він, попри деякі нюанси, був прихильником широкого використання розмовної української мови, піднесення її на рівень елітарний. Шевченко перший у нас глибоко зрозумів вагу літературної мови в письменстві, і тому творив її, пильнуючи, щоб була вона якнайкращою. Пишучи, Шевченко завжди мав на увазі, що його читає чи слухає звичайний селянин, а на нього він хотів кочче вплинути [7, с. 10]. Тому для Шевченка Пересопницьке Євангеліє як пам'ятка української писемності становило велику цінність.

І, нарешті, варто звернути увагу на те, що письменник у своїх археографічних нотатках наводить повністю дарчий запис Мазепи. Можна, щоправда, це списати на те, що даний запис знаходився на початку книги і впадав у вічі. Однак, на думку П. Кралюка, справа не лише в цьому. Шевченко загалом обережно ставився до постаті Івана Мазепи, практично ніде у своїх творах не згадував цю історичну особу. Та все ж він знав про меценатську діяльність цього опального гетьмана, якого проклінала Російська православна церква. І тому, можливо, спеціально звернув увагу в своїх археографічних нотатках на меценатство Івана Мазепи, тим самим підкреслюючи позитивний образ українського гетьмана-мецената.

По-своєму символічно, що своєю офіційну роботу в Київській археографічній комісії Шевченко фактично почав з вивчення Пересопницького Євангелія. І хоча дослідження ним цієї пам'ятки не було вичерпним, все-таки поет зумів звернути увагу на її важливі моменти [6, с. 94].

Підсумовуючи все вищевикладене, можемо констатувати, що не тільки творчість Т. Шевченка, а й численні матеріали свідчать про те, що він був людиною багатогранною. Беручи до уваги всю світову літературу, важко знайти серед письменників другу подібну постать, що пройшла б такий же винятковий життєвий шлях: що вийшла б із самих низів і досягла б найбільшого злету творчого генія, що з прожитих 47 років життя була б лише десять років на волі, що була б одночасно геніальним поетом, прозаїком, драматургом, малярем, чудовим різьбярем, співаком, редактором, а головне, що могла б так глибоко відбити думки,

життя і мрії свого народу, як це зробив геніальний Тарас Шевченко, ставши письменником світової слави [11, с. 114]. Феномен Шевченка відбиває нашу національну природу, наше світосприйняття, наше минуле і нашу надію на майбутнє. Він символізує душу українського народу, втілює його гідність, дух і пам'ять [9, с. 309].

Джерела та література

1. Брайчевський М. Тарас Шевченко й історико-культурна спадщина українського народу // ЗНТ ім. Шевченка. Світи Тараса Шевченка: збірник статей до 175-річчя з дня народження поета / ред. Л. М. Л.Залеська Онишкевич, Л. Рудницький, Б. Певний, Т. Гунчак. – Нью-Йорк, 1991. – С. 237- 246.
2. Вічний як народ: Сторінки до біографії Т. Г.Шевченка: Навч. посібник / Автори-упорядники О. І. Руденко, Н. Б. Петренко. – К.: Либідь, 1998. – 272 с.
3. Грицькован Я. Шевченко і Біблія // ЗНТ ім. Шевченка. Світи Тараса Шевченка:збірник статей до 175-річчя з дня народження поета / ред. Л. М. Л.Залеська Онишкевич, Л. Рудницький, Б. Певний, Т. Гунчак. – Нью-Йорк, 1991. – С. 23 – 29.
4. Жулинський М. Слово і доля: Навч. посібн. – К.: Видавництво А.С.К., 2006. – 640 с.
5. Зайцев П. І. Життя Тараса Шевченка / Вид. підгот., іл. упоряд. та прокоментував Ю. Іванченко; Передм. В. Шевчука. – К.: Мистецтво, 1994. – 352 с.: іл.
6. Кралюк П. Шевченко й Пересопницьке Євангеліє / П. Кралюк // Пересопницьке Євангеліє – видатна пам'ятка української національної культури: матеріали Всеукраїнської міждисциплінарної наукової конференції, присвяченої 450-річчю написання Пересопницького Євангелія / Упорядник П. М. Кралюк. – Ізяслав-Острогоз, 2011. – С. 88 - 95.
7. Митрополит Ляріон. Граматико-стилістичний словник Шевченкової мови. – Вінніпег, 1961. – 257 с.
8. Огієнко І. (Митрополит Ляріон). Тарас Шевченко / Упоряд., авт. передмови і коментарів М. С. Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 2002. – 440 с., іл.
9. Сверстюк Є. Феномен Шевченка // ЗНТ ім. Шевченка. Світи Тараса Шевченка: збірник статей до 175-річчя з дня народження поета / ред. Л. М. Л.Залеська Онишкевич, Л. Рудницький, Б. Певний, Т. Гунчак. – Нью-Йорк, 1991. – С. 309- 324.
10. Франко І. Я. Історія української літератури. Частина перша: Від початків українського письменства до Івана Котляревського // Іван Франко. Зібрання творів: У 50 т. – Т. 40. – К.: Наукова думка, 1983. – 558 с.
11. Чуб Д. В. Живий Шевченко: Біогр. та літературознав. оповіді. – К.: Веселка, 1994. – 141 с. 12. Шевченко Т. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін. – Т. 4: Повісті. – К.: Наукова думка, 2003. – 600 с.
12. Шевченко Т. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін. – Т. 5: Щоденник. Автобіографія. Статті. Археологічні нотатки. «Букварь южнорусский». Записи народної творчості. – К.: Наукова думка, 2001. – 496 с.

УДК 94(470) «19»: 27

Н.Стоколос

НИЩЕННЯ КУЛЬТУ СВЯТОГО ЙОСАФАТА НА ТЕРЕНАХ ХОЛМЩИНИ І ПІВДЕННОГО ПІДЛЯШСЬЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ СТ.): ЧИННИКИ, ОСНОВНІ ВІХИ, НАСЛІДКИ

Розглянуто чинники, основні віхи та наслідки нищення культу святого Йосафата (Кунцевича) в уніатській Холмській єпархії впродовж 60 -70-х рр. ХІХ ст. як вартісну складову заходів із підготовки до її інкорпорації Російською Православною Церквою.

Ключові слова: Греко-Уніатська Церква, Російська Православна Церква, уніати, моці, уніатська Холмська єпархія, культ святого Йосафата, «очищення обрядів».

Factors key milestones and consequences of the destruction of the cult of St. Josaphat (Kuntsevych) in the Uniate diocese of Chelm was for 60 -70's. Nineteenth century. value as part of measures to prepare for the incorporation of the Russian Orthodox Church.

Keywords: Greek Uniate Church, Russian Orthodox Church, Uniates, power, Uniate diocese of Chelm, the cult of St. Josaphat, "cleansing rituals".

1839 р. відбулося офіційне воз'єднання уніатів Правобережної України з Російською Православною Церквою. Воно не торкнулося Холмщини і Південного Підляшся, уніатське населення яких належало до Холмської єпархії, що на той час залишалась єдиною уніатською в межах Російської імперії. Згідно з церковною статистикою, в ній було 250 тис. віруючих-русинів, тобто українців [5, с. 85].

Упродовж кількох десятиліть російська адміністрація не дуже багато уваги приділяла релігійно-церковній царині буття автохтонного населення цих теренів. Радикальним чином ставлення до неї змінилося після польського повстання 1863-1864 рр., яке підтримало не тільки римо-католицьке, а й частина його уніатського населення. Російське самодержавство, яке придушило це повстання, не тільки посилювало утиски щодо поляків та Римо-Католицької Церкви, а й активізувало русифікацію цього регіону. Все це мало за мету радикально «відпольщити» його, зокрема підготувати уніатське населення до переходу в православ'я. Саме тому впродовж 1860-х – першої половини 1870-х рр. реалізувалися низка узгоджених заходів, до яких залучалися не тільки урядовці, православне та уніатське духовенство, а й військові підрозділи. Це була перебудова системи підготовки кадрів уніатського кліру, його якісні зміни шляхом запрошень московфільськи налаштованих ієреїв-уніатів із Галичини, витіснення за межі Холмської єпархії тих її архієпископів, які не сприяли дрейфу уніатства в бік російського православ'я, а також застосування таких силових засобів, як обтяжливі для населення постої військових частин, зокрема козачих, використання нагайок та зброї проти тих мирян-уніатів, котрі активно протидіяли так званому «очищенню обрядів», тобто примусовим змінам культово-обрядової практики уніатських парафій Холмщини і Південного Підляшся, а також депортації кліриків і пересічених мирян за межі єпархії як покарання за супротив насажденню російського православ'я [9, с. 121-143]. Формально цей процес завершився 1875 р., коли після ухвалення 18 лютого групою її духовенства на чолі з адміністратором єпархії М. Попелем «Акту про воз'єднання Холмської греко-уніатської Церкви з Православною Російською Церквою», Синод 28 березня ухвалив постанову приєднати Холмську уніатську єпархію до православної Варшавської, назвавши це новоутворення Холмсько-Варшавською єпархією Російської Православної Церкви. Очолити її Синод доручив М. Попелю, надавши йому сан єпископа Люблінського, вікарія православної Холмсько-Варшавської єпархії [4, с. 544]. Так, за висловом єпископа Е. Ліховського, відбувся «урядовий похорон унії» [1, с. 215].

Це влучна оцінка цієї акції, оскільки «добровільне» приєднання уніатської Холмської єпархії до Російської Православної Церкви насправді суперечило волі переважної більшості уніатського населення регіону. Зрештою, переконалим свідченням цього стало те, що тисячі місцевих жителів відразу після нього стали так званими «упорствуючими» («затягтими», «опірними»), тобто тими, хто, не визнавши його, ігнорували російське православ'я, продовжували дотримуватися колишніх культово-обрядових традицій. Частина з них горнулася до римо-католицьких парафій. Відтак після указу імператора Миколи II «Про зміцнення засад віротерпимості» від 17 квітня 1905 р. приблизно 200 тис. колишніх уніатів Холмщини і Південного Підляшся перейшло до Римо-Католицької Церкви [6, с. 62-65].

Однією з ланок усєї програми русифікації населення регіону, реалізації на його теренах формули «благоустройства» Російської імперії, сформульованою графом С.Уваровим: «Православ'я, Самодержавство, Народність», стало цілеспрямоване нищення культу святого Йосафата.

Йосафат (Кунцевич) (1580 – 1623 рр.) - реформатор як самої Уніатської Церкви, так, зокрема, її чернецтва, аскет, полеміст та ревний проповідник. З 1609 р. він був священник, а з 1618 р. – архієпископом Полоцьким. 1623 р. він був убитий православними у Вітебську. 1624 р., тобто через рік після цієї трагічної події, почався процес його беатифікації - приєднання до лику блаженних. Вона являє собою перший етап процесу канонізації особи, тобто проголошення її святою. Він завершився 1643 р., Папою Римським Урбаном VIII Йосафат був проголошений блаженним. 1867 р. у розпалі так званого «очищення уніатських церковних обрядів від латинських напастувань», тобто примусових змін культово-обрядової практики вірних Холмської єпархії, ініційованих урядовими структурами, але здійснюваних зусиллями покірних їм уніатських архієпископів, Папа Римський Пій IX довершив процес його канонізації [2].

Спочатку тіло Йосафата знаходилося в соборі святої Софії в Полоцьку (до 1653 р.), а потім, переважно через обставини військово-політичного характеру, саркофаг з його мощами упродовж багатьох років перевозили в різні місця Білорусі, Литви та Польщі. Зрештою 1765 р. вони були перевезені до монастиря Чину святого Василя Великого в Білій Підляській, де були розміщені